

**Nyugat-magyarországi Egyetem
Közgazdaságtudományi Kar**

**A FOGYATÉKOSSÁGGAL ÉLŐK TÁRSADALMI INTEGRÁCIÓJA
A KÉPZÉS, A FOGLALKOZTATÁS ÉS A REHABILITÁCIÓ
ÖSSZEHANGOLÁSÁVAL A HAZAI VISZONYOK ÉS
AZ EURÓPAI UNIÓS ELVÁRÁSOK FÜGGVÉNYÉBEN**

Doktori (PhD) értekezés tézisei

Závoti Józsefné

**Sopron
2009.**

Doktori Iskola: Széchenyi István Gazdálkodás- és Szervezéstudományok

Vezetője: Prof. Dr. Székely Csaba DSc

Program: Közösségi gazdálkodástan

Vezetője: Dr. Andrásy Adél CSc

Témavezető: Dr. Andrásy Adél CSc

.....
Témavezető támogató aláírása

KITŰZÖTT CÉLOK, HIPOTÉZISEK

A fogyatékosok rehabilitációja és közösségi befogadása világszerte emberjogi kérdés, és társadalmi feladat. Ennek megvalósításához nem elegendő kizárólag egy speciális tudományterület, azaz a gyógypedagógia tevékenysége. Állami szinten az érintett ágazatok együttműködése, széleskörű és átgondolt szabályozása segítheti az eredményes és adekvát cselekvést.

A sérült ember napi gondjainak kezelése és élethosszig tartó sajátos szükséglet kielégítése látszólag az egyéni és szűkebb környezet problémamegoldó kompetenciáitól függ, célmegvalósítását és érdekérvényesítését azonban a társadalmi környezet szabályrendszere és direktívái határozzák meg.

A fogyatékos egyén élete, állapotából adódó korlátozottsága vagy élete kiteljesedése általában a társadalmi humánus minőségét tükrözi vissza. A fogyatékoság társadalmi szintű kezelésének alapelvei, struktúrája valamint a gyakorlati megvalósítás formái az egyes ember és családja életkörülményeiben realizálódik, amely visszahat a fogyatékosügyi politika működésére. Reprodukálódhat a kiszolgáltatottság, a jogfosztottság vagy ennek ellenkezője, a tartalmas cél- és önmegvalósítás, a társadalmi szocializáltság.

A befogadó társadalom kötelezettsége a rászoruló, fogyatékos személyek kisebbségének a jogi, környezeti és individuális esélyteremtése, a társadalmi integráció feltételeinek kialakítása és biztosítása. A célmegvalósítás legfontosabb eszközei a képzés és a foglalkoztatás, ahol a jogok és elvárások bipoláris sajátosságait nem lehet figyelmen kívül hagyni.

A doktori értekezés ezen folyamatokat vizsgálja, a célkitűzéseket a hipotézisek igazolásával, adatgyűjtéssel és az eredmények megfogalmazásával kívánja elérni a szerző.

A kutatás célja

- Rávilágítani arra, hogy a fogyatékosügy történeti fejlődésében az egyes fogyatékos ember primitív segítségi módjától eljutott a fogyatékosokat, mint társadalmi csoportot kezelő komplex gazdasági, szociális, és rehabilitációs stratégiák alkalmazásáig.
- Részletesen elemezni, hogy a fogyatékosok társadalmi befogadása állami szintű előkészítést, az ágazatok közötti egyeztetést és társadalmi kohéziót igényel. A

fogyatékosággal élő egyén számára a szubszidiaritás elvén haladva az önkibontakozás lehetősége és jogérvényesítése nehezített az esélyegyenlőségi törvény érvényesülése mellett is.

- Átfogó képet adni a hazai oktatási struktúrán belül a különböző típusú és fokú fogyatékkal élő fiatalok iskolázottsága, végzettsége és képzettségi szintjéről.
- Feltárni a fogyatékosággal élő ember képzettsége, iskolai végzettsége és a munkaerőpiaci lehetőségei közötti kölcsönhatásokat.
- Megismertetni a foglalkoztatás-politika, a foglalkoztatási rehabilitációs keretek és a társadalmi esélyegyenlőség kompatibilitását.
- Bemutatni az Európai Unió és a hazai fogyatékosügyi politika irányait az esélyegyenlőség megteremtése tükrében.
- Empirikus adatok és eredmények birtokában igazolni, hogy a sérültek hatékonyabb társadalmi szerepvállalása az oktatás és foglalkoztatás sajátos szervezésével, a hozzáférhetőség biztosításával és a civil szervezetek hatékony bekapcsolásával érhető el.

A szerző kutatómunkáját a következő hipotézisek igazolására építette

- A fogyatékosok társadalmi befogadása állami szintű. A fogyatékosággal élő egyén számára a szubszidiaritás elvének hatékony érvényesülése mellett is az egyéni cél- és önmegvalósítás nehezített a nem fogyatékosokhoz viszonyítva az esélyegyenlőségi törvény és az országos fogyatékosügyi program mellett is.
- Az Európai Unió esélyegyenlőségi politikája nagymértékben befolyásolta a hazai fogyatékosügyi elvi koncepcióját, amely a szakterületek törvényesítéseiben érvényesül. Európa jóléti államaiban a fogyatékosok társadalmi integrációja minőségében és arányaiban lényegesen előbbre jár, mint Magyarországon, amely tükröződik a továbbtanulás és a munkavállalás feltételeiben is.
- A fogyatékosok nagyobb százaléka szegregált intézményi keretek között tanult a közoktatásban annak ellenére, hogy az integrált oktatás törvényi és szervezeti keretei adták az 1993. évi közoktatási törvény hatályba lépése óta. A súlyos fogyatékosággal élők számára korlátozottabb a továbbtanulási és munkavállalási lehetőség, mint a közép- vagy enyhe fokban sérülteknél.

- A továbbtanuló fiatalok körében nagyobb arányú a közép- illetve magasabb végzettségű szülők köre, de a fogyatékosági állapot erősen befolyásolja a középiskolai valamint a felsőoktatásban a szakválasztást.
- Többségében ismerik a fogyatékosággal élő hallgatók az állapotuk alapján megillető jogukat és a tanulmányi kedvezményeket, ennek ellenére kevesen vállalják fel a fogyatékosági státuszt, amely a fogyatékosügyi koordinátori feladatkör ellátásának hiányosságaival valamint az öndefinálás személyiségi jogaival magyarázható.
- A fogyatékos hallgatóknak lényegesen több anyagi- és humán erőt kell befektetniük a tanulmányaik eredményessége érdekében, és a diploma megszerzéséért, kevésbé bíznak abban, hogy diplomájukkal munkahelyet találnak és adekvát munkakört fognak betölteni.
- A fogyatékos munkavállalók esetében is a szakmai képzettség és a végzettségi szint befolyásolja a sikeres munkaerőpiaci megjelenésüket. Az foglalkoztatást segítő szolgáltató intézmények (Rehabilitációs Információs Centrum, Foglalkozási Információs Tanácsadó) kevésbé ismertek a munkakereső, munkavállaló felnőtt fogyatékosok és a munkaadók körében, hatékonyságuk az egyes fogyatékos személyek munkavállalásában nem érvényesül.
- Hazai viszonyok között a fogyatékosággal élő fiatalok és felnőttek nem érzékelik a társadalmi elfogadottságot, az állam esélyegyenlőségi és fogyatékosügyi programja ellenére bizonytalanságot és akadályozott körülményeket élnek meg.
- A civil szervezetek a szubszidiaritás és a társadalmi kohézió koncepcióját követve hatékony beavatkozással segítik hazai viszonyok között a fogyatékos emberek sikereesebb társadalmi és privát integrációját.

A kutatási cél megvalósítása és a hipotézisek igazolása érdekében szakirodalmi források és egyéb dokumentumok kerültek tanulmányozásra és feldolgozásra, valamint az adatgyűjtést kérdőíves vizsgálatokkal és interjúk alkalmazásával bővítette a szerző.

Az adatok feldolgozása Microsoft Excel programmal történt.

A KUTATÁS TARTALMA, MÓDSZERE, INDOKLÁSOK

A kutatási cél megvalósítása és a hipotézisek igazolása érdekében a szekunder kutatási fázisban a szakirodalmi források felkutatásával és tanulmányozásával a nemzetközi és a hazai gyógypedagógia történet ismertette a disszertáció. A szerző foglalkozott a fogyatékosági státusz társadalmi megítélésével, a fogyatékoság, mint kisebbségi csoport társadalmi helyzetével valamint a fogyatékosági tipizálás jelenlegi kritériumaival. Ismertette az ide vonatkozó dokumentációk feldolgozásával azt a folyamatot, amelyben az antidiszkriminációs politika kezdeti lépéseitől az esélyegyenlőség törvényesítéséig eljutott Európa – elsősorban az Európai Unió – és a magyar társadalom. Összehasonlításokat végzett kiemelten Ausztria és Norvégia viszonylatában a fogyatékos fiatalok helyzetéről a felsőoktatásban, valamint a fogyatékos személyek foglalkoztatási rendszeréről.

A primer kutatási fázisban kérdőíves vizsgálattal kívánta feltárni a fogyatékos fiatalok továbbtanulási lehetőségeit, a felsőoktatás fogadóképességét és feltételeit a hallgatók válaszai alapján, valamint a foglalkoztatás és a rehabilitáció helyzetét a megkérdezett fogyatékos személyek véleményére építve.

A kérdőíveket elektronikus és nyomtatott levél formájában kapták meg a hallgatók az intézmények rektori, dékáni, tanulmányi hivatalán keresztül, vagy a gyógypedagógiai koordinátor közvetítésével 8 egyetemen és azok karain, valamint 7 önálló főiskolaként működő intézményben.

A foglalkoztatás vizsgálatával kapcsolatban a kérdőíveket csatoltan elektronikus levél formájában kísérő szöveggel kapták meg a címzettek, akik közvetítették a fogyatékosokhoz, és több esetben segítették a kérdőívek megválaszolását és visszajuttatását. A fogyatékoságból adódó összetett akadályozottságból kiindulva nem élt az interneten közvetíthető elektronikus kérdőív lehetőségével. A munkakereső és munkavállaló fogyatékosok között ugyanis az internet elérhetősége és használata kevesebbeknek áll módjában, mint a többségi népességnek, illetve a fogyatékoság típusa és mértéke szintén szűkítette volna a kérdőívek adekvát megválaszolását. Az adatok feldolgozása a Microsoft Excel programmal történt, a százalékos kimutatásokat kördiagramon ábrázolta.

Az interjút, mint kutatásmethodikai módszert a probléma feltárása és a hipotézisek igazolása céljából, valamint a kérdőíves vizsgálat következtetéseinek a reliabilitása szempontjából alkalmazta a szerző. A kérdőíves vizsgálatok eredményei az egzakts,

numerikus adatok alapján fogalmazódtak meg. A reliabilitás megállapítására a személyes kikérdezéssel a levont következtetések és az interjúalanyok saját élettapasztalatuk, véleményük összehasonlításával került sor.

Az interjúk félig strukturált, strukturált és koncentrált beszélgetésként zajlottak le. Az interjúalanyok a beszélgetés után arra vállalkoztak, hogy írásban is rögzítik mondandójukat, ezáltal átgondoltabban és precízebben tudták gondolataikat megfogalmazni.

Az interjúalanyok a fogyatékosok társadalmát, általános és sajátos problémáit jól ismerik. Élettapasztalataik vannak, mint a fogyatékosokkal küzdő diákoknak, vagy mint munkát kereső és munkában álló felnőtteknek, valamint szolgáltatást nyújtó személyekként jelentős rálátással rendelkeznek a fogyatékosok foglalkoztatásának összetett problémáiról.

EREDMÉNYEK, KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

Eredmények és következtetések

Az elméleti kutatás és empirikus vizsgálatok alapján a szerző eredményeinek megfogalmazásai a következők:

Felsőoktatás terén végzett vizsgálatok eredményei

- Megállapítható, hogy a fogyatékos fiatalok továbbtanulásában meghatározó szerepe van a közoktatás integrációs vagy szegregációs szervezeti háttérének. A felsőoktatásban nagyobb arányban tanulnak azok a fiatalok, akik integrált körülmények között folytatták tanulmányaikat. Ha korai időszakban a többségi humánkörnyezetben élik mindennapjaikat, a későbbiekben is nagyobb esélyük lesz a többségi társadalomban helytállni.
- Igazoltnak tekinthető, hogy a szülői háttér és az iskolai végzettség szintén jelentősen befolyásolja a későbbi előrehaladásukat, a továbbtanulási szándékot és a sikeres felsőfokú tanulmányok folytatását. Nagyobb részben közép- és felsőfokú végzettséggel rendelkező szülők fogyatékos gyermekei tanulnak tovább. Sajnálatos azonban, hogy sem a közoktatási, sem a felsőoktatási szintér nem rendelkezik olyan kapacitásokkal, amely a súlyos fokban sérült fiatalok esélyegyenlőségét, hasonló tanulási és későbbi társadalmi hozzáférést biztosítaná a képességek fejlesztésében vagy kompenzációs szervezésében. Számukra a szegregált oktatás behatároltsága szabja meg elsődlegesen a tanulási perspektívákat.

Új eredmények

- A felsőoktatásban tanuló fogyatékossgal élő fiatalok többsége ismeri az állapotuk alapján megillető jogait, és az ebből adódó segítő formákat igénybe is veszik. A felsőoktatásban tájékoztatásuk megfelelő és a sajátos tanulmányi szükségleteiket figyelemmel kísérik a fogyatékosügyi koordinátorok, akikkel a hallgatóknak már elérhető, hatékony kapcsolatuk van. A fiatalok az információszerzésben mégis csak részben hagyatkoznak a felsőoktatási intézmény információs szolgáltatására, jelentősebb a privát információs csatornák használata.
- Az oktatási tárca nagy hangsúlyt fektet arra, hogy a technikai környezet akadálymentesítése a felsőoktatási intézmények épületeiben elvárás legyen, és az intézmények fejlesztési terveiben konkrét célként szerepeljen, és így komplex akadálymentesített épületben tanulhassanak a fiatalok. A humánkörnyezetet felkészíti jogi és szemléletet formáló információkkal, folyamatosan tájékoztatja a

felsőoktatási intézményeket az EU- elvárásokkal harmonizálva az egyenlő bánásmód elméleti és gyakorlati megvalósításának módjairól. A hallgatói normatív támogatással a személyre szabott differenciált segítség anyagi háttérét kívánja biztosítani, amely azonban csak akkor jut el a fogyatékos hallgatóhoz konkrét segítség formájában, ha a fogyatékosügyi koordinátor élő és hatékony kapcsolatban van a hallgatóval.

- A fogyatékos fiatalok megfelelő és reális jövőképpel rendelkeznek a diploma birtokában. A társadalmi elfogadottságban bízva az önerő fontosságát és a diszkrimináció mentességet tartják alapvetőnek a sikeres, önálló élet kibontakozásához.
- Az elmúlt évtizedekhez képest a hazai felsőoktatásban jelentős változások történtek a fogyatékos fiatalok továbbtanulása terén az esélyegyenlőség feltételeinek fejlesztésével. A felvételizők és a továbbtanulók aránya évről-évre emelkedik, a jogi szabályozás, a normatív támogatás és az infrastruktúrális háttér folyamatos bővítése mindezeket a tendenciákat erősíti. Azonban a komplex akadálymentesítés (tárgyi környezet, humán befogadás) hiányosságai nehezítik a fiatalok mindennapi tanulási folyamatait és az önállóságukat.
- A szegregált intézményes oktatás a felnőtt fogyatékos populációra jellemzőbb, amely a többségi társadalomban a későbbi szerepvállalásokat befolyásolja. A közoktatásban a speciális intézményben eltöltött 10-12 vagy akár ennél több év az izolált fogyatékos környezetre szocializálja az egyént, nehezíti a nem fogyatékos humán környezetbe a beilleszkedést, amely a munkavállalás helyett pl. az otthoni és segélyre támaszkodó vegetálást erősítheti az egyénnél.
- Nem jellemző a fogyatékos fiatalok pályaeorientációs és továbbtanulási motivációjában és pedagógiai szervezésében, hogy figyelembe vennék a munkaerőpiaci igényeket. A speciális szakiskolákban az intézmény behatárolt lehetőségei és feltételei alapján képzik sok esetben a tanulókat olyan szakmákra, amelyekre társadalmilag, gazdaságilag nincs kereslet, vagy a piac telítettsége vagy a szakma feleslegessége miatt (pl. pék vagy bőrmegmunkáló). A képzés és foglalkoztatás kiegyenlítetttségét a munkaerőpiaci igények ismeretének hiánya vagy figyelmen kívül hagyása miatt szinte lehetetlen megvalósítani. Csakis a szélesebb ágazati összefogással, a különböző szaktárcák (oktatási, szociális, foglalkoztatási,

egészségügyi területek) egyeztetésével és kooperációjával lehetséges előre haladni ebben a kérdésben.

Foglalkoztatás terén végzett vizsgálatok eredményei

- A fogyatékoság súlyossága alapvetően meghatározza a munkavállalás feltételeit. Az enyhébb fokú akadályozottsággal élőknel a képzésben és munkavállalásban is minőségileg jobb lehetőségek léteznek, mint a súlyos fogyatékos emberek esetében. A társadalmi integrációs és az esélyegyenlőség megvalósulási szintet az is tükrözi, hogy milyen arányban vannak jelen a fogyatékosok a nyílt munkaerőpiacon. Jelenlegi a hazai aktív korú fogyatékos populáció csekély arányban van jelen a foglalkoztatásban, amely nem közelít a fejlettebb EU-s tagállamok arányaihoz.

Új eredmények

- A fogyatékosok munkavállalását segítő intézményes hálózat megyei és regionális szinten kiépített hazánkban, azonban tevékenysége és szolgáltatása minimális arányban jut el a célcsoportokhoz és az egyes rászorulókhöz. Ez a negatív jelenség felerősödött az utóbbi 1-2 évben, amikor is a teljes munkaerőpiacon a globális és hazai gazdasági válság következtében megnövekedett a munkanélküliség.¹ A Rehabilitációs Információs Centrum és / vagy Foglalkozási Információs Tanácsadó kevésbé elérhető a munkakereső és munkavállaló felnőtt fogyatékos egyének számára. A hálózat kiépítettségének jelenléte ellenére a munkavállalás egész folyamata (munkakeresés, munkába állás, megfelelés) egyéni kapcsolatok, erőforrások függvénye.
- A társadalmi szemlélet nehezíti a fogyatékos emberek egyenlőségének megélését a tágabb és szűkebb humánkörnyezetében. A nem fogyatékos, többségi társadalom latens diszkriminációja körülveszi őket a mindennapokban. Az emberi méltóság, az önrendelkezés és a szabadság számukra még a jelen időkben, törvényileg szabályozottan sem érzékelhető az előítéletes és stigmatizáló emberek viselkedése miatt.
- A civil- és érdekvédelmi szervezeteknek nagy hatékonysága van a fogyatékosággal küzdő emberek napi problémáinak kezelésében és megoldásában. A társadalmi integráció megvalósulását a helyi közösségekben és makrokörnyezeti

---

¹ Magyarországon 2009. második negyedévében a munkanélküliségi ráta 9,9 %-os – az egy évvel ezelőtti 7,7 % volt -, de további emelkedést jósolnak a gazdasági szakemberek.

szinten a szubszidiaritás és a társadalmi kohézió koncepcióját követve differenciált beavatkozással segítik. Sokat tesznek a fogyatékosokkal élő emberek jogérvényesítéséért, a személyiség- és identitásfejlődés elérése érdekében.

- Az előző évekhez képest megnövekedett az inaktív keresők száma, amely a rokkantossággal, a korengedményes nyugdíjazás magas arányú és szélesebb körű igénybevitelével magyarázható. A gazdasági szerkezetváltozás és a piacgazdaság erősödése következtében korlátozódott a megváltozott munkaképességű és fogyatékos munkavállalók államilag biztosított foglalkoztatási lehetősége. 2008-tól új jogszabályok racionalizálják a fogyatékosok és megváltozott munkaképességűek rehabilitációs folyamatait. Ebben benne foglaltatik a foglalkoztatás és a segélyezés megváltoztatása, amely az állami és az egyéni érdekeket hivatott egyeztetni és harmonizálni.
- Magyarországon a komplex akadálymentesítés jelentős hiányosságai, a foglalkoztatási elmaradások lényegesen kedvezőtlenebb helyzetet teremtenek a fogyatékos társadalom számára. Ez megmutatkozik már az oktatás területén a közoktatásban elért végzettségi adatokban, de erőteljesebben érvényesül a hátrány a munkavállalás és önálló munkaerőpiaci megjelenésben. A felsőoktatásba bekerült fiatalok növekvő aránya jó prognózist vetít elő, azonban az akadálymentesítés, az egyenlő esélyek megteremtésének humán és tárgyi feltételei fejlesztésre szorulnak. Az állami szinten a cselekvési terv és a fogyatékosügyi program megfogalmazza az esélyegyenlőség útját, azonban a társadalmi kohézió hiányában az átgondolatlan lépések hátráltatják a fogyatékos társadalom életkörülményeinek javulását, és állampolgári jogainak egyéni eredményes gyakorlását.
- A fejlettebb európai országokban a fogyatékos emberek társadalmi elfogadottsága lényegesen magasabb szinten realizálódik. A norvég fogyatékos fiatalok életében jelen van a komplex akadálymentesítés és a társadalmi integráció, a fogyatékosági identitás kérdését nem súlyos és megoldandó problémának élik meg, hanem természetes állapotnak, amelyet a humánkörnyezet elfogad. Azonos értékű embernek érzik önmagukat a nem fogyatékos hallgató társaikhoz viszonyítva. A fogyatékosokkal kapcsolatos kikérdezést tulajdonképpen diszkriminációnak és személyiségi jogaikkal való visszaélésnek tekintik, hiszen a sajátosságaik hangsúlyozása sértő számukra.

JAVASLATOK, TOVÁBBI KUTATÁSI CÉLOK

A kutató munka során az eredmények függvényében feltétlen meg kell fogalmazni a további teendőket annak érdekében, hogy a felsőoktatásban és a foglalkoztatás terén az inkluzivitás rendszere relevánsan és hatékonyan működjön.

- A fogyatékossgal élő fiatalok közoktatásból a felsőoktatásba történő átmenetét szélesebb és hozzáférhetőbb információs háttérrel szükséges segíteni. A középiskolákban speciális tájékoztatási módszerrel kell a fiatalok számára a felsőoktatás fogadóképességét és elvárásait ismertetni. A fogadó intézmények és a középiskolák között kapcsolatok kialakítása keretében a felvételi eljárás előtt a gyógypedagógiai koordinátor megismerhetné a fogyatékos felvételiző fiatal, és kölcsönösen a fiatal is betekintést nyerne a választott felsőoktatási képzésbe.
- A felsőoktatási intézményekben fogyatékos fiatalokat segítő mentori szolgáltatást ellátó központot, irodát szükséges létesíteni – néhány egyetemen már működik hazánkban –, ahol szakvégtzettséggel rendelkező és a tanulmányi ügyek intézésében valamint a mentális és egyéb életvezetési problémák kezelésében jártas szakember foglalkozna a segítségre szorulókkal. A fogyatékosügyi koordinátor személye a speciális integrációs és segítő tevékenység minőségében meghatározó. Jellemző, hogy az ő beosztása, feladatköre, finanszírozása és munkaideje változó az egyetemeken és intézményen belül a különböző karokon. Ennek egységesítése a helyi adottságok figyelembevételével szintén rendezendő.
- Javasolja a szerző, hogy a pozitív diszkrimináció elkerülése és a fogyatékos hallgatók iránti reális elvárások érdekében az oktatók számára meghatározott időszakonként konferenciákon és tréningeken kellene a fogyatékossgal kapcsolatos ismereteket hozzáférhetővé tenni, valamint ennek eredményeként a távoktatás és az informatikai háttér feltételeinek fejlesztése szükséges.
- A felsőoktatásban a pedagógus- és a szociális szakemberek képzésében a fogyatékossgal jelenségéről széleskörű és speciális ismeretnyújtással, és gyakorlati tapasztalatok biztosításával lehet elérni a szakmai kompetenciákon belül a fogyatékos személyek adekvát segítségét. Ennek érdekében az alapképzésekben valamint szakirányú képzési programokban meg kell jelentetni az elméleti és gyakorlati ismereteket nyújtó programokat, kurzusokat.
- A felsőoktatási intézményeknek és a foglalkoztatást elősegítő hivataloknak és szervezeteknek élő kapcsolatot kellene kialakítani azzal a céllal, hogy a pályakezdő

fogyatékos fiatalok számára a munkaerőpiac lehetőségeit megismertessék, a munkába állást elősegítsék, valamint nyomonkövessék a foglalkoztatásukat.

- A fogyatékos emberek szélesebb körű foglalkoztatását egy összetett, ágazati összefogásra épülő preventív folyamat segítheti. A fiatalok szakmai felkészítése a közoktatás és felsőoktatás együttműködésére épülhetne, és egyben a munkaerőpiaci szükségletek figyelembevételével a pályaorientációt megfelelő szakmai háttér segíthetné.
- Ösztönző támogatási rendszer kialakítása lenne szükséges, ahol az érintett személy nem a segélyekre - mint egyetlen jövedelemre – építi vegetáló életét. A komplex rehabilitáción belül az egyén állapotjavítása, a személyiség fejlesztése, a munkahely fogadóképessége biztosíthatja a sikeres munkavállalást, melynek következtében a szociális állapota is jó irányba változhatna. A sikeres rehabilitációs részvétel után a képességei birtokában megfelelő munkakört tudna betölteni.
- Javasolja a szerző a diplomával rendelkező fogyatékossgal élő fiatalok nyomon követését, a munkaügyi hivatalok, szervezetek és a felsőoktatás együttműködésének vizsgálatát a fiatalok eredményesebb munkába állítása érdekében.
- Nemzetközi kitekintéssel az összehasonlítás érdekében újabb angol nyelvű kérdőíves vizsgálattal érdemes kutatni a környező országokban tanuló fogyatékossgal élő fiatalok helyzetét.

PUBLIKÁCIÓK A TÉMÁBAN

Folyóiratcikkek, konferenciakötetben megjelent tanulmányok

Idegen nyelvű

Jozefine Zavoti: Opravdanost diferencijacijske /razvonje/ pedagogije u odgoju djece vrticke dobi
in: Dijete i djetinjstvo. /N.Babic-S-Irovic/, Visoka Uciteljska Skola uOsijeku, Osijek, 2003. 391-402 p.

Závoti Józsefné – Katona György (2009): Creating Equal Opportunities with a Hungarian-Austrian Multimedia Sign Language Dictionary
in: Journal of Applied Multimedia (Gen. editor: Dr. József Berke) 2009
Publisher: [Apple Hungarian IMC](#), 95-101 p.

Magyar nyelvű

Závoti Józsefné (1995): Útkeresés a tanulási zavarok megelőzésében
In: Hogyan tovább? (Szerk.: dr. Lilik Ferencné) Gy-M-S Megyei Pedagógiai Intézet 1995. Győr, 5. o.

Závoti Józsefné (2002): A gyógypedagógiai integráció lehetőségei az óvodában
In: NYME-BEPFK. Tudomány Napja, Utak és útkeresések a pedagógiában 2002. (Szerk.: Dr. Németh Zsuzsa) 2003. Sopron: Szociális Foglalkoztató. 106-114. o.

Závoti Józsefné (2006): Gyógypedagógiai integrációs törekvések a BEPFK-on
In: Tanulmánykötet-NYME-ACSJTFFK (Szerk.: Kovácsné Dr. Németh Mária) 2006. Győr: Palatia Nyomda, 94-98. o.

Závoti Józsefné (2007): A hátrányos helyzet és teljesítményzavar a segítő pedagógia tevékenységrendszerében
In. Tanulmánykötet-NYME-ACSJTFFK (Szerk.: Lőrincz Ildikó) 2007. Győr: NYME-AKCSJK, 74-80. o.

Závoti Józsefné (2007): A fiatalkori bűnözés és az iskolai eredmények összefüggései
In: Démoszthenész hírmondó (Szerk: Medgyessy L.), 2007. Budapest: BSOÉE 12-23.o.

Závoti Józsefné (2007): A tanulási zavar értelmezése Ranschburg Pál után a mai fejlesztőpedagógiai munkában.
In: XI. Apáczai Napok - 2007. Tanulmányok (Szerk: Lőrincz Ildikó), 2008. Győr: NYME ACSJK, (digitális anyag)

Digitális tankönyv

Závoti Józsefné (2008): Fejlesztőpedagógia c. digitális tankönyv
A Berzsényi Dániel Főiskola és a Nyugat-Magyarországi Egyetem
a „Kompetencia alapú tanítás-tanulás elterjesztése a nyugat-dunántúli térségben”
HEFOP-3.3.2-05/1 projekt keretében 2008. Sopron – szombathely 0, 49 KB (490 byte)
www.bpk.nyme.hu/eoktatas

Előadások

Závoti Józsefné (2004): Sérült hallgatók a felsőoktatásban
Gyógypedagógiai integráció az oktatásban Konferencia Szombathely, 2004. október

Závoti Józsefné (2005): Gyógypedagógiai integrációs törekvések a NYME
Benedek Elek Pedagógiai Főiskolai Karon
Apáczai Napok, Győr, 2005. október

Závoti Józsefné (2006): A hátrányos helyzet összefüggései a teljesítmény- és viselkedés
zavarokkal
A gyermekvédelem időszerű kérdései, Pápa, 2006. április

Závoti Józsefné (2006): A tanulási- és viselkedési zavar felismerése és kezelése
Határon túli magyar pedagógusok továbbképzése, NYME-BEPFK, Sopron, 2006. augusztus

Závoti Józsefné (2006): A fejlesztőpedagógus alkalmazásának kritériumai
A gyermek mindenek fölött álló érdeke IV., ELTE-TK, Budapest, 2006. szeptember

Závoti Józsefné (2006): Befogadás – elfogadás a soproni Szent Margit Óvodában
Katolikus pedagógusok országos szakmai konferencia, Sopron, 2006. szeptember

Závoti Józsefné (2006): A hátrányos helyzet és teljesítményzavar a segítő pedagógia
tevékenység rendszerében, X. Apáczai Napok, Győr, 2006. október

Závoti Józsefné (2006): Van-e esélye a sérülteknek a felsőoktatásban?
Felnőtt fogyatékosok foglalkoztatási lehetőségei Konferencia, Kőszeg, 2006. október

Závoti Józsefné (2006): Kommunikáció, tanulás, fiatalkori bűnelkövetés
Bűnmegelőzési szabadegyetem, NYME BEPK, Sopron, 2006. november

Závoti Józsefné (2007): Rehabilitáció és esélyteremtés tantárgyi blokk a szociálpedagógus
mester képzésben
Szociálpedagógus képző intézmények mesterszak szimpózium, Esztergom, 2007. január

Závoti Józsefné(2007): A tanulási zavar és a bűnözés összefüggései
„Esélyeink” konferencia, Sopron, 2007. október 7-9.

Závoti Józsefné(2007): A tanulási zavar értelmezése Ranschburg Pál után a mai
fejlesztőpedagógiai munkában. XI. Apáczai Napok, Győr, 2007. október

Závoti Józsefné (2008): A civil társadalom érdekérvényesítése a nonprofit ágazatban -
A fogyatékosügyi nonprofit ágazat struktúrája
A társadalmi átalakulás történeti, kulturális beágyazottsága, ütközőpontjai a Kárpát
medencében a XXI. század elején Konferencia, Sopron, 2008. május

Závoti Józsefné (2008): Fogyatékosok esélye a felsőoktatásban. Miskolci Taní-tani Konferencia. 2008. február

Závoti Józsefné (2008): A fogyatékosok jogérvényesítése az oktatás és a foglalkoztatás terén XII. Apáczai Napok, Győr, 2008. október

Závoti Józsefné – Katona György (2009): Esélyteremtés magyar-osztrák multimédiás jelnyelvi szótárral
Multimédia az oktatásban Konferencia, Debrecen, 2009. június